

A nyolcvanéves Halász Péter köszöntése

Orvosok és lélektannal foglalkozó szakemberek szerint azoknak az élete leginkább konfliktusmentes, akiknek a hivatalos munkájuk és a szenvedélyük egybeesik. Halász Péter is ebbe a szerencsés körbe tartozik, mert hatalmas néprajzi életművét csak úgy halmozhatta fel, ha gyakran észre sem vette az átmenetet a munkaideje és a szenvedélyével töltött szabadideje között. Már fiatal gyermekként figyelte a természetet – hogy megértse a működését. Erre így emlékezik: „Budapesti születésű vagyok, ezen belül a Lágymányost tarthatom szülőhelyemnek. Gyermekkoromban elsősorban a természet, az élővilág vonzott. Az akkori »lágymányosi puszták«-on a búbospacsirták és a foglyok fészkelőhelyét figyeltem, a Gellért-hegy oldalában a feketeigók fiókanevelését lestem meg, a Schmidt-kertben gyűjtöttem herbáriumom első növényeit. Nagyapám Budafoki úti házának erkélyén erdei pintyet, zöldikét tartottam, fehéregereket tenyésztettem, fürdőkádunkban piócákat úszattam.”

Sikerekkel teli életútját olyan hátránnyal kezdte, ami nagyon sok magyart sújtott a múlt század első felében. „A szüleim felvidékiek” – mondta el egy vele készített interjúban. „Apám losonci, anyám sajógömöri, ahol Mátyás király a néphagyomány szerint megkapáltatta az urakat. Szüleim az első világháború után menekültek Magyarországra a cseh megszállás elől és Budapesten ismerték meg egymást. A fővárosban a Toldy Ferenc Gimnáziumba jártam, ahol Antall József is történelemtanárom volt. A gimnáziumban 1957. október 23-án megszerveztük, hogy délután 2 órakor minden osztályban felálltak a diákok, és közösen elénekeltük a Himnuszt. Így emlékeztünk az 1956-os szabadságharc első évfordulóján. Az igazgatóhelyettes ebből ügyet csinált. Kerestette a szervezőket, és mindenki, akinek köze volt az ügyhöz, priuszt kapott. Emiatt én nem mehettem a tanárképző egyetemre.” Végül az Agrártudományi Egyetemen tanult, és szerzett diplomát 1962-ben. Már középiskolásként eljegyezte magát a néprajz tudományával, és ez a kötelék máig szilárd maradt. Az egyik könyvében van egy rövidnadrágos fénykép, amely első néprajzi gyűjtőútján készült róla Hollókőn. Talán

nagyapja lakókörnyezete hatására – aki Hollókőn született, és amely falu ma jellegzetes palóc házaival hivatalosan is a világörökség része – 1959-től már szervezeten részt vett az önkéntes néprajzi gyűjtő mozgalomban. Sokat olvasott, a népi írók művein nevelkedett, és már fiatalon megkülönböztette a vásári giccset a nemzeti kulturális értékektől. Egyetemista társaival Veres Péterhez jártak úgymond „szemináriumra”, megismerni a falukutató írók szociográfiai munkáit. Az önkéntes néprajzi gyűjtőmunkáját elismerte a szakma, így a Magyar Néprajzi Társa-

*Halász Péter és Lezsák Sándor
a gyimesközéploki templomban (Gábos Albin felvétele)*

ság Önkéntes Gyűjtők Szakosztályának 1968-tól volt titkára, majd a következő húsz évben, 1989-től 2009-ig az elnöke.

A Kiskunsági Állami Gazdaság volt az első munkahelye Dömsödön, de már munkája mellett ott is néprajzi adatokat gyűjtött. Később műszaki ügyintéző volt az Agrártudományi Egyetemen, majd 27 éven keresztül az Agrárgazdasági Kutató Intézet tudományos munkatársa, majd főmunkatársa volt. Feladatköre elsősorban az állattartás körülményeire, a termelőszövetkezetek történetére, a háztáji gazdaságok működtetési körülményeire, valamint az elmaradt mezőgazdasági térségek fejlesztésére irányult. Ezen feladatok teljesítése során sok olyan néprajzi ismeretet is feljegyzett, amelyeket ma már lehetetlen lenne összegyűjteni. Elég csak egyetlen példával érzékeltetni, hogy hogyan kapcsolódott össze a hivatalos munkája a néprajzi gyűjtőmunkájával. az Agrárgazdasági Kutató Intézetben feladatköre volt a háztáji gazdaságokban történő állattartás körülményeinek a megfigyelése. Mintegy húsz évvel ezt követően jelent meg 2007-ben *A moldvai magyarok hagyományos állattartása* című könyve. A kötet 500 oldalon tárja elénk a csángó településeken évtizedek folyamán összegyűjtött ismereteket a ló-, a szarvasmarha-, a sertés-, a juh- és a baromfitartás népi gyakorlatáról, a ma élő és a régebbi nemzedékek állattartó és állatgyógyító tudásanyagáról.

Tükröződik agrárgazdasági kutatói munkássága a 2010-ben megjelent, *Növények a moldvai magyarok hagyományában és mindennapjaiban* című, mintegy félezer oldalas kötetében. A botanikai kutatások során Halász Péter újra jól tudta hasznosítani eredeti agrármérnöki végzettségét és tudását. Adattára tartalmazza a moldvai vadnövények rendszertani elnevezéseit és elterjedését, illetve köznépi megnevezéseit is. Utal a szerző a növények táplálkozásban és a gyógyításban egykor betöltött szerepeire, és kitér a növények különböző ábrázolására is a népművészeti tárgyakon.

1966 óta foglalkozik a moldvai magyarok történelmével és néprajzával. A *Magyar Néprajzi Atlasz* anyagához gyűjtött adatokat a csángók között, és később sok éven keresztül csaknem minden nyári szabadságát „feláldozta” ennek érdekében. Elsősorban a helyneveket, a gyűjtögetés, a gazdálkodás, az állattartás, a naptári évhez kötődő népszokások, az építkezés és a hiedelemvilág ismeretanyagát kutatta. A *Magyar Névtani Dolgozatok* című nyelvtudományi kiadványok sorában a nyolcvanas-kilencvenes években folyamatosan jelentek meg Pusztina, Szabófalva, Külsőrekecsin, Lészped, Klézse, Lábnyik és Ónfalva magyar helyneveit felkutató munkái. 1990 óta a *Katolikus Lexikon*, 1998 óta pedig az *Új Révai Lexikon* moldvai csángókkal foglalkozó szócikkeit ő írja. Miért hozta ezt a sok „áldozatot”? Elfogadja és magáénak érzi Szabó Dezső hitvallását, miszerint „*Minden magyar felelős minden magyarért!*”

A román hatóságok tiltották a magyar, közte a csángó kisebbség néprajzi emlékeinek a kutatását. Ortutay Gyula miniszter kétszer is járt az engedélyek érdekében Bukarestben, sikertelenül. Csak hamis indokok segítségével – például úgymond „rokonlátogatás” ürügyén – lehetett eljutni a moldvai magyarok lakóhelyeire. Garabonciás diákként barangolt Halász Péter, fáradhatatlanul. Ha nem talált szállást, elaludt a szénakazalban is, ha a román rendőrök szimatoltak utána, a kertek alatt járta a falut, és titokban kopogtatott be a házakba. Pedig a tudomány nyílt útjait járta volna Moldvában, de ott ez a leggyanúsabb és legveszedelmesebb cselekedet volt. Magyarországon is a „*türt és a tiltott*” tettek határvonálán kellett egyensúlyoznia. Erre így emlékezik: „*Itthon 1976-ban összehívtam azokat, akik kijárogattunk Moldvába. Azt akartam, tudjunk egymásról, és próbáljunk moldvai csángókat meghívni Magyarországra, mutassuk meg nekik az anyaországot. Botrány kerekedett belőle, még a neves néprajzkutatót, Domokos Pál Pétert is beidéztek a rendőrségre.*” Nem

csak a moldvai magyarsággal történő kapcsolattartást nehezményezték itthon, erre így emlékezik: „A Népművészeti Baráti Kör rendezvényeit rendőrségi engedélyhez kötötték, és amikor a felvidékieket hívtuk meg, beidéztek a XIV. kerületi pártbizottságra.”

Nagyban erősítette a néprajz iránti kötődését Morvay Péter, akit 1959-ben ismert meg, amikor egyetemistaként bement a Néprajzi Múzeum akkori, Könyves Kálmán körúton lévő épületébe, mert Hollókő hagyományos paraszti gazdálkodásának ismeretanyagával akart részt venni az önkéntes néprajzi és nyelvjárási gyűjtőpályázaton. Hamarosan kiderült, hogy édesapja és Morvay Péter egy táborban volt hadifogoly Oroszországban. Morvay atyai jó barátja lett, támogatta a kutatásait, és bevezette az akkoriban még csak időszakos kiadványként megjelenő *Honismeret* folyóirat szerkesztői feladataiba. A hetvenes évek elejétől a „*Repülj, páva!*” népdaléneklő műsor és mozgalom hatására országos méreteket öltött a helyi néphagyományok és népdalok kutatása. Ahogyan Halász Péter megfogalmazta: „*A Röpülj, páva! mozgalom valóban csoda volt, ahogy hamvaiból újjászülető fönixmadárként föltűnt a magyar kultúra elborult egén.*” Hatására a *Honismeret* folyóirat rendszeresen megjelenő kiadvánnyá vált. Halász Péter 1974-től 2000-ig ennek szerkesztőjeként, 1995-től 2010-ig a Honismereti Szövetség elnökeként dolgozott. 1992. áprilisától 1995-ig vezette a Magyar Művelődési Intézetet, Andrásfalvy Bertalan kultuszminiszter biztatására pályázva meg ezt a posztot. Az intézet 1946-ban jött létre, Illyés Gyula vezetésével, Magyar Népi Művelődési Intézet névvel. 1997-ig tudományos főmunkatárs volt itt, amikor Sára Sándor a Duna Televízióba hívta műhelyvezetőnek, majd főszerkesztőnek.

Az 1990-es évek közepén négy esztendeig tagja volt a Nemzeti Kulturális Alap Köz-művelődési Szakkuratóriumának. Évente több mint ezer pályázatot bíráltak itt el, és ezzel is elősegítették a kisközösségek, közművelődési szervezetek újjáéledését. 2000-től 2010-ig a Magyar Művelődési Intézet főtanácsosa volt.

2010-ben Budapestről Gyimesközéplokra költözött Innen folytatja a moldvai magyarság népeletének a kutatását. 2011-től a Csíkszeredában megjelenő *Moldvai Magyarság* című folyóirat szerkesztőbizottságának a tagja. Megalakulása óta titkára a Lakatos Demeter Csángómagyar Kulturális Egyesületnek, 2000-től 2018-ig egyik szervezője volt a Budakalászon megrendezett Kárpát-medencei Kisebbségi Magyar Közművelődési Civil Szervezetek fórumának.

75-ik születésnapjára tisztelői összeállították szakmai bibliográfiáját. Adataik alapján Halász Péter önálló köteteinek és az általa szerkesztett könyvek száma 54. Első, még 1962-ben megjelent tanulmányától 2014 októberéig 1121 tétel szerepel a bibliográfiában.

2016 őszétől a Gyimesi Kollégium szakmai vezetőjeként részt vett a Lakitelek Alapítvány Kárpát-medencei értékeket feltáró munkájában, s harmadmagával szerkesztője lett az ebből készült kötetnek. A programot a Lakiteleki Népfőiskola szervezte meg az Emberi Erőforrás Minisztérium és a Hungarikum Bizottság támogatásával. A program célja a gyimesi csángók életterének, természeti környezetének, valamint szellemi és kulturális értékeinek feltárása. A kutatás fő eredményeiről könyv is megjelent és film is született.

Az állami és a szakmai kitüntetések, elismerések gazdag listáját most az első ízben megírt *Illyés Gyula Közművelődési Életműdíj* gyarapítja.

Isten éltesse Halász Pétert családjá és gyimesi barátai, honfitársaink körében!

Lezsák Sándor